

Голові спеціалізованої
вченої ради Д 26.891.02
Інституту підготовки кадрів
державної служби зайнятості України
д.держ.упр., професору
Р. В. Войтович

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора **Радченка Олександра Віталійовича** на дисертацію Каляєва Анатолія Олександровича «*Теоретико-методологічні засади державного управління у сфері воєнної безпеки України в контексті глобального управління*», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Д 26.891.02 Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку.

На підставі вивчення докторської дисертації та опублікованих за дослідженою темою наукових праць, а також матеріалів щодо апробації та практичного впровадження результатів наукового дослідження, виконаного Каляєвим А. О. можна констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладу в опублікованих працях та визначити загальну оцінку проведеного дослідження.

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами

Геополітичне суперництво та боротьба великих держав за ресурси мають у сучасному світі загрозливу проєкцію на регіональному, національному та локальному рівнях. Існуючий баланс сил та інтересів на рубежі XX – XXI століть було порушено, змінено характер, масштаби та зміст глобальних викликів, загроз і ризиків, які набувають дедалі більш комплексного характеру. Організація протидії такій системі загроз вимагає їх вчасної ідентифікації на теоретичному рівні та визначення статусу і заходів з протидії – на практичному, за обов'язкової координації зусиль з міжнародними структурами безпеки та підтримки з боку впливових держав і систем колективної безпеки. В умовах зміни загального характеру війн і збройних конфліктів дослідження воєнної безпеки як органічної складової національної безпеки набувають особливої ваги, зокрема у їх безпосередньому зв'язку з системою міжнародної безпеки та глобального управління у цій сфері. На фоні нових суперечностей, збройних конфліктів і нових силових центрів міжнародної політичної системи, що стала

багатополярною, актуалізуються наукові дослідження проблем воєнної безпеки саме в контексті глобального управління.

Отже дисертаційна робота, присвячена проблемам державного управління у сфері воєнної безпеки України в контексті глобального управління, що розкриває його теоретико-методологічні основи та найбільш важливі аспекти, є сучасною. Особливо з огляду на те, що Україна є країною, що воює, відстоюючи свою незалежність і державний суверенітет, прагнучи відновлення територіальної цілісності та державних кордонів згідно з довоєнним міжнародно-правовим статусом (*status quo ante bellum*). Необхідність вирішення виявлених проблемних питань і суперечностей, а також відсутність окремого узагальнюючого наукового дослідження з цієї проблематики підтверджує її актуальність.

Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота висвітлює результати наукових розробок автора, отримані під час виконання ним науково-дослідних робіт, зокрема:

– в Інституті підготовки кадрів державної служби зайнятості України в рамках науково-дослідних робіт “Управління інноваційно-інвестиційним розвитком регіону в умовах децентралізації та регіональної демократії” (2019-2020) (РК № 0118U005266) – автор розробив рекомендації щодо організації територіальної оборони в контексті забезпечення безпеки окремих територій для успішного виконання завдань соціально-економічного розвитку;

– у Львівському регіональному інституті державного управління НАДУ при Президентові України на теми: “Державно-управлінські аспекти формування національної ідентичності в сучасному українському соціумі” (2019-2020) (Державний реєстраційний номер 0119U100780) – автор як відповідальний виконавець розробив проблематику національної ідентичності як чинника впливу на архітектуру сучасної європейської безпеки, що стала складовою частиною монографії наукового колективу кафедри європейської інтеграції та права;

– “Політична асоціація між Україною та СС: проблеми реалізації” (2017-2018) (Державний реєстраційний номер 0117U000465) – автор як ст. наук. співробітник розглянув питання участі України у колективних системах оборони СС;

– “Історія державного управління” (2015-2016) за науковим проектом НАДУ при Президентові України (Державний реєстраційний номер 0115U001284) – автор як науковий співробітник досліджував питання державного управління у сфері національної безпеки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Логіка авторської концепції дисертаційної роботи відображена в її меті та завданнях. Отримані дисертантом результати дисертаційного дослідження, сформульовані висновки і рекомендації є науково

обґрунтованими, базуються на використанні класичних та новітніх поглядів на теоретичну значущість і практичну цінність теоретико-методологічних засад державного управління у сфері воєнної безпеки України в контексті глобального управління. В процесі дослідження дисертант орієнтувався на новітні технології наукових досліджень і фундаментальні положення галузі науки державного управління. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, базуються на опрацьованні дисертантом достатньо широкого кола наукових джерел, серед яких переважно праці тих українських та зарубіжних авторів, які спеціалізуються в проблематиці, що дозволяє зробити висновок про обґрунтованість результатів дослідження.

Статистичну та фактологічну основу дослідження становлять законодавчі акти, монографії та наукові публікації з обраного напрямку дослідження, аналітична інформація науково-дослідних установ, статистичні матеріали та звітні дані Верховної Ради України та Уряду України, документи НАТО, СС, ОБСЄ, Ради Європи, інших міжнародних інтеграційних структур та організацій, а також матеріали інформаційно-аналітичних оглядів інтернет-ресурсів, власні напрацювання дисертанта. У списку використаних джерел – 606 найменувань з них 196 – іноземними мовами.

Для вирішення поставлених завдань дисертантом застосовувались як загальнонаукові, так і спеціальні методи. На основі діалектичного методу розкрито тенденції розвитку державного управління у сфері воєнної безпеки й аргументовано їх амбівалентність і глобальний контекст нового консолідованого погляду на захист спільного майбутнього людства; узагальнено позиції в оцінках спроможності інститутів управління європейської системи безпеки та перспектив підвищення їх ефективності; розглядаються процеси формування сучасних систем колективної безпеки й оборони; сценарії розвитку європейської безпеки; можливість участі у спільних міжнародних і національних економічних проєктах розбудови логістичних систем, виробництва озброєння та реалізації проєктів кібербезпеки. Ретроспективний аналіз динаміки виникнення, становлення та розвитку теорії глобального управління у сфері безпеки дозволив визначити особливості формування та реалізації концепцій гібридної війни в сучасних умовах воєнних протистоянь. Аксіологічний метод надав можливість з позицій визнання суспільних цінностей, базованих на повазі до людської гідності, ідеалах верховенства права та демократії, розглянути дієвість інститутів європейської системи безпеки в умовах сучасних війн та конфліктів і запропонувати конструктивну позицію щодо їх ефективності; розкрити суть “національної та європейської ідентичності”, що розглядаються як соціокультурний феномен у безпосередньому зв’язку та взаємозалежності з процесами політизації та секторизації суспільства. На основі прогностичного методу охарактеризовано відкриту інноваційну перспективу трансформацій в управлінні оборонними інноваціями в Україні та розкрито її потенціал як суб’єкта глобального управління.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Достовірність положень, висновків і рекомендацій, представлених в дисертації, не викликає сумнівів з огляду на доцільне та результативне використання дисертантом наукової методології та сучасних підходів до наукового дослідження. Достовірність одержаних результатів забезпечується також вагомою джерельною базою, достатньо широким спектром використаних наукових методів, здатністю дисертанта до критичного аналізу й узагальнень.

У *першому розділі* – *“Теоретико-методологічні основи наукового дослідження проблем державного управління у сфері воєнної безпеки в контексті глобального управління”* розглянуто традиційні й інноваційні підходи та методологію дослідження проблем безпеки у міждисциплінарному дискурсі; досліджено концептуалізацію “глобального управління у сфері воєнної безпеки” як системи консолідованого регулюючого впливу на воєнно-політичні процеси світового рівня; визначено основні тенденції реформування державного управління в їх проекції на сферу воєнної безпеки.

У *другому розділі* – *“Еволюція систем євроатлантичної колективної безпеки в динаміці середини ХХ – поч. ХХІ ст.”* охарактеризовано воєнно-доктринальний процес як відображення основних тенденцій розвитку глобальних систем безпеки й оборони; досліджено інституціоналізацію систем колективної безпеки в умовах внутрішньої диференціації та фрагментації безпекового середовища та визначено сучасні підходи до реалізації європейської політики воєнної безпеки в контексті транснаціонального співробітництва.

У *третьому розділі* – *“Пріоритети управління інноваціями в сфері воєнної безпеки в умовах трансформаційних змін ХХІ ст.”* проаналізовано відкриті інновації та управління воєнною безпекою в умовах глобальних змін конфігурації безпекового середовища; європейську колективну та національну ідентичності розглянуто як фактор впливу на воєнну безпеку та визначено воєнно-політичний потенціал підтримання миру та стабільності структурами глобального управління.

У *четвертому розділі* – *“Державне управління у сфері воєнної безпеки України в контексті пріоритетів глобального управління”* визначено концептуальні засади воєнної політики в контексті реалізації стратегії національної безпеки України, досліджено трансформацію системи воєнної безпеки України в результаті реформування сектору безпеки та оборони; проблемні аспекти державного управління у сфері воєнної безпеки України та шляхи їх розв’язання

У *п’ятому розділі* – *“Україна як суб’єкт глобального управління у сфері воєнної безпеки”* визначено сутність стратегічного партнерства як показника геополітичного статусу України; військово-співробітництво України розглянуто в контексті геополітичних змін та розкрито прогностичний потенціал глобального управління у сфері воєнної безпеки в динаміці розвитку глобальної воєнно-політичної ситуації.

Наукова новизна визначається тим, що дисертаційна робота є першим у науковій галузі державного управління в Україні комплексним системним дослідженням, у якому автором представлені нові науково обгрунтовані результати щодо теоретико-методологічних основ державного управління у сфері воєнної безпеки в контексті глобального управління. Доцільно окреслити найбільш важливі оригінальні позиції дисертанта, зокрема:

- систематизовано глобальні зміни світового порядку, що на рубежі століть та впродовж поточного двадцятиріччя викликали порушення геополітичного балансу сил і оскарження діючих норм та інститутів, спонукали до альтернативного розуміння міжнародної взаємодії й обумовили використання терміну “глобальне” до державного управління, що діє як колективне зусилля, перевищуючи можливості окремих держав;

- визначено основні тенденції розвитку управління у сфері безпеки та доведено, що вони відповідають сучасним трендам реформування систем державного управління у напрямку демократизації та плюралізму правових та управлінських систем;

- обгрунтовано нову теоретичну перспективу, що передбачає реалізацію концепції “управління безпекою” як базової в розвитку від традиційної централізованої системи безпеки до все більш фрагментованих і складних структур – консолідованої множинності нових двосторонніх та багатосторонніх інституцій безпеки;

- на основі аналізу проблем воєнної безпеки в Україні та світі доведено доцільність впровадження таких алгоритмів управління інноваціями, що вже на етапі розробки політик, програм та проєктів враховують інтереси воєнної безпеки як органічної складової національної безпеки.

Дисертантом запропоновано *удосконалення* в 6-ти аспектах досліджуваної проблематики, найбільш суттєвими з яких є:

- систематизація глобальних концепцій управління у сфері воєнної безпеки;

- інтерпретація наслідків розпорошеності та суперечливості у взаємодії національних держав на міжнародному рівні щодо укладання міжнародно-правових договорів; основні напрямки інновацій оборонної політики, спрямовані на системне впровадження орієнтованого на користувача підходу для управління інноваціями у сфері воєнної безпеки та аргументація відкритих інновацій, що вимагають концептуально нової моделі взаємодії держави з наукою та промисловістю у розвитку можливостей в сфері воєнної безпеки.

Серед тих аспектів, які *дістали подальшого розвитку*, доцільно відзначити обгрунтування тенденції до подальшої фрагментації міжнародного правового середовища із посиленням конкуруючих місцевих і регіональних інтерпретацій міжнародних стандартів та активізації на національному рівні взаємодії урядів з недержавними суб’єктами; шляхи поглиблення інтеграції в забезпеченні колективного захисту та аргументація доцільності запровадження єдиної об’єднаної системи моніторингу визначення загроз та ефективності наявних управлінських структур у сфері безпеки та оборони.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження викладені в 43-х публікаціях, у тому числі 22-х статтях у фахових наукових журналах та збірниках, із них 4 у наукових періодичних виданнях країн СС , 13 доповідях на науково-практичних конференціях та 7 статтях в інших виданнях. В опублікованих працях розкриті основні положення дисертації, що становлять наукову новизну і винесені на захист. Оформлення дисертації й автореферату здійснено з дотриманням відповідних вимог Міністерства освіти і науки України.

Наукове та практичне значення роботи. Наукове значення дисертаційної роботи полягає у теоретичному узагальненні та новому розв'язанні актуальної проблеми в галузі науки "Державне управління" щодо наукового обґрунтування теоретико-методологічні засад державного управління у сфері воєнної безпеки України в контексті глобального управління. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретичні положення та висновки дисертації доведені до рівня конкретних пропозицій і можуть бути використані органами державної влади під час упровадження проведення реформ та впровадження інновацій в державне управління у сфері воєнної безпеки. Основні положення та висновки дисертації можуть бути використаними при подальшому формуванні стратегічних документів щодо реформування оборонної сфери.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

Дисертація є самостійним, цілісним, комплексним, завершеним науковим дослідженням на актуальну тему, що містить ряд глибоких теоретичних висновків і відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів (п.п.9,10,12) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2013 № 567.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Дисертаційне дослідження Каляєва Анатолія Олександровича «*Теоретико-методологічні засади державного управління у сфері воєнної безпеки України в контексті глобального управління*» на загал оцінюється позитивно, хоча необхідно вказати на окремі дискусійні положення дисертації та висловити деякі зауваження й пропозиції:

По-перше. Наукова новизна дисертаційної роботи охоплює важливі аспекти досліджуваної проблематики і включає пропозиції суттєвих змін її традиційних підходів та інтерпретацій. Водночас, пункти новизни «вперше», на наш погляд, апелюють до одних і тих самих аргументів та, по суті, щільно пов'язані між собою. Необхідно розкрити мотивацію автора до саме такого представлення новизни дисертаційної роботи;

По-друге. Предметом дослідження у дисертаційній роботі визначено теоретико-методологічні засади воєнної безпеки України у контексті глобального управління, з чого випливає, що воєнна безпека України мала би бути у центрі уваги дослідника. Разом з тим, в роботі перевага віддається теоретичним аспектам воєнної безпеки, ретроспективі розвитку глобального управління та інноваціям у сфері безпеки, переважно у країнах Заходу (у 1, 2, 3 розділах), натомість у розділах 4-5, присвячених Україні, увага приділена в основному проблемам воєнного співробітництва та миротворчості. Бажано уточнити авторську задумку щодо загальної концепції роботи, її структури та перспектив розвитку проблематики.

По-третє. У Розділі 2 дисертант розглядає процеси концептуалізації “глобального управління у сфері воєнної безпеки” як системи консолідованого регулюючого впливу на воєнно-політичні процеси світового рівня. Доцільно було, на наш погляд, узагальнити, які саме чинники впливу структур глобального управління на воєнну безпеку дисертант вважає найбільш вагомими.

По-четверте. У Розділі 3 дисертант пропонує, серед іншого, “нову конструкцію оборонної інноваційної політики” та розмірковує про “гнучкість в управлінні стратегічними екосистемами та ...можливості системи безпеки функціонувати за умов відкритих інновацій та забезпечувати адекватне управління відкритістю” (с.209 – 211). Доцільно, у цьому зв'язку, розкрити оцінку дисертантом перспектив України у впровадженні оборонної інноваційної політики та управління відкритістю.

По-п'яте. У Розділі 5 в підрозділі 5.3. дисертант розглянув прогностичний потенціал воєнної безпеки України в контексті розвитку воєнно-політичної ситуації у світі. Доцільно окреслити критерії, на основі яких був оцінений цей прогностичний потенціал та зроблений досить песнімістичний прогноз.

По-шосте. Указом Президента України №121/2021 від 25 березня 2021 р. введено в дію Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України». Цікаво було б почути, як, на думку дисертанта, основні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи співвідносяться із положеннями нової Стратегії воєнної безпеки України.

Водночас висловлені зауваження та пропозиції мають в основному рекомендаційний характер і не знижують загальної високої оцінки наукового дослідження, яке в межах визначених мети та завдань є цілісним, ґрунтовним, завершеним дослідженням актуальної теоретичної та практичної проблеми державного управління.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів

З огляду на актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків вважаємо, що дисертаційна робота Каляєва Анатолія Олександровича *«Теоретико-методологічні засади державного управління у сфері востної безпеки України в контексті глобального управління»* є самостійним, оригінальним, завершеним науковим дослідженням, що має суттєве значення для галузі науки "Державне управління".

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що дисертаційна робота Каляєва Анатолія Олександровича *«Теоретико-методологічні засади державного управління у сфері востної безпеки України в контексті глобального управління»* відповідає вимогам пункту 10 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку.

Офіційний опонент

в. о. проректора з наукової роботи
 Національного авіаційного університету
 доктор наук з державного управління
 професор, Заслужений працівник освіти
 України

О. В. Радченко
 О. В. Радченко